

Ingen ko på isen – ord som betyder något annat

Berättelse

I Sverige hör du ibland konstiga uttryck. En person kan säga: “Det är ingen ko på isen.” Men det finns ingen ko och ingen is i rummet. Vad betyder det? Det betyder: “Det är ingen fara. Vi har god tid. Ingen brådska.”

Ett sådant fast uttryck kallas talesätt eller ordspråk. Ett ordspråk är ett kort uttryck som lär oss något. Man säger det på exakt samma sätt varje gång. Ett exempel är: “Tala är silver, tiga är guld.” Man ändrar inte orden.

Ett talesätt är också ett fast uttryck. Men man får böja orden lite, så att de passar i meningen. Till exempel: “rik som ett troll” kan bli “hon är rik som ett troll”.

Talesätt och ordspråk är ofta bildliga. Det betyder att man inte kan förstå dem ord för ord. Kon på isen är ingen riktig ko. Bilden står för något annat: att det inte är någon fara.

Ett annat uttryck är “att ana ugglor i mossen”. Det betyder att man tror att något är fel eller misstänkt. Inte heller här finns det riktiga ugglor. Det är bara en bild.

För dig som är ny i Sverige kan dessa uttryck vara svåra. Det är helt normalt. Fråga gärna en svensk vän vad ett uttryck betyder. Då lär du dig mer om språket.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
uttryck	ord som hör ihop och betyder något särskilt
ordspråk	ett kort uttryck som man säger på exakt samma sätt
talesätt	ett fast uttryck där man får böja orden lite
fast	något som är likadant och inte ändras
fara	när något är farligt eller riskabelt
brådska	när man har bråttom och lite tid
bildlig	när orden betyder något annat än de säger rakt av
misstänkt	när man tror att något är fel
böja	ändra formen på ett ord, t.ex. är, var, varit
ana	känna eller tro att något är på ett visst sätt

Läsförståelsefrågor

1. Vad betyder "Det är ingen ko på isen"?
 1. Att det står en ko på en sjö.
 2. Att det inte är någon fara eller brådska.
 3. Att man ska köpa en ko.
2. Vad är skillnaden mellan ett ordspråk och ett talesätt i texten?
 1. Ett ordspråk säger man alltid likadant, men i ett talesätt får man böja orden lite.
 2. Ett ordspråk är alltid längre än ett talesätt.
 3. Det finns ingen skillnad alls.
3. Vad betyder "att ana ugglor i mossen"?
 1. Att man har sett riktiga ugglor i skogen.
 2. Att man tror att något är fel eller misstänkt.
 3. Att man är trött och vill sova.
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Talesätt och ordspråk är ofta bildliga.
 2. Man kan alltid förstå ett talesätt ord för ord.
 3. Alla svenskar använder samma uttryck varje dag.
5. Varför kan dessa uttryck vara svåra för dig som är ny i Sverige? Svara med egna ord.

Facit

1. Att det inte är någon fara eller brådska.
1. Ett ordspråk säger man alltid likadant, men i ett talesätt får man böja orden lite.
1. Att man tror att något är fel eller misstänkt.
1. ja b) nej (uttrycken är bildliga, så man kan inte förstå dem ord för ord) c) det står inte i texten (texten säger inget om att alla svenskar använder samma uttryck varje dag)
- Exempel på svar: För att uttrycken är bildliga. Orden betyder något annat än de säger rakt av, så man måste lära sig hela uttrycket.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Konkret språktext som passar för att öva på skillnaden mellan bokstavlig och bildlig betydelse. Tema: svenska talesätt och ordspråk och hur en bild kan stå för något annat. Fråga 2 och 5 kräver en första enkel slutsats. Låt eleverna berätta om liknande bildliga uttryck på sina egna språk och jämföra med de svenska.

Diskussionsfrågor

- Finns det roliga eller bildliga uttryck på ditt språk? Berätta om ett.
- Vad gör du när du hör ett uttryck du inte förstår?
- Tycker du att det är roligt eller svårt att lära sig sådana uttryck? Varför?
- **Skriv (4 meningar):** Berätta om ett uttryck från ditt land. Vad betyder det, och när säger man det?

Källor och faktagranskning

- Institutet för språk och folkminnen (Isof): Ordspråk, ordstäv och talesätt – <https://www.isof.se/folkminnen/amnesomraden/berattande-och-folkdiktning/lar-dig-mer-om-berattande-och-folkdiktning/ordsprak-ordstav-och-talesatt>
- Nationalencyklopedin (NE): ugglor i mossen – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/ugglor-i-mossen>
- Wiktionary (svenska): ingen ko på isen – https://sv.wiktionary.org/wiki/ingen_ko_p%C3%A5_isen
- Wikipedia (svenska): Lista över svenska ordspråk – https://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_%C3%B6ver_svenska_ordspr%C3%A5k

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: Enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) är ett ordspråk ett fast, kärnfullt uttryck som förmedlar en lärdom och som används i oförändrad form – man ändrar inte ordföljd eller böjning (t.ex. "Tala är silver, tiga är guld"). Ett talesätt fyller ungefär samma funktion men anpassas grammatiskt efter meningen det står i ("rik som ett troll" kan bli "hon är rik som ett troll"). Ett ordstäv (eng. wellerism) börjar med ett citat som tillskrivs någon och slutar med en humoristisk vändning ("Surt, sa räven om rönnbären"). Talesättet "det är ingen ko på isen" betyder att det inte är någon fara eller brådska; den längre formen lyder "...så länge rumpan (ändan) är på land". Uttrycket "ana ugglor i mossen" betyder att ana att något är fel eller misstänkt. Ordspråk är en mycket gammal genre: liknande uttryck finns på flera tusen år gamla sumeriska lertavlor, i Bibeln och i den fornnordiska Eddan, och många grekiska och romerska ordspråk används än i dag. Isof samlar och bevarar svenska ordspråk och talesätt i sina folkminnesarkiv, bl.a. i databasen Folke. Poängen för någon som är ny i Sverige är att uttrycken oftast inte ska tolkas bokstavligt – bilden av kon eller ugglan står för något annat. OSÄKERHET OCH MYTER: Förklaringen till "ingen ko på isen" (att kon vid en isbelagd sjö kunde dras tillbaka om isen brast så länge bakdelen stod kvar på land) är den vanligaste men markeras i texterna med "det sägs" / "en vanlig förklaring är" – exakt ursprung och ålder är osäkert. Härledningen av "ugglor i mossen" från danska "der er ulve i mosen" ("ulve" = vargar) via dialektalt uttal och hörfel (1600-tal i danskan, 1800-tal i svenskan) är spridd, bl.a. hos NE, men är en folketymologiskt präglad förklaring; den attribueras till källan och presenteras inte som helt säker, och årtalen anges försiktigt. Gränsen mellan ordspråk, talesätt, ordstäv och idiom används olika i vardagsspråk och olika källor; texterna håller sig till Isof:s definitioner och påpekar att begreppen ibland överlappar. Många uttryck finns i flera varianter och stavningar, vilket anges. Texterna undviker generaliseringar av typen "svenskar säger alltid..." och skriver hellre "ett vanligt uttryck i svenskan är...".

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.